

UNITED WE STAND, DIVIDED WE MAY FALL – NOGLE BETRAGTNINGER OVER AT SKRIVE AFHANDLING SAMMEN

Casper Hvenegaard Rasmussen og Henrik Jochumsen

I januar modtog vi graden doctor artium ved Universitet i Tromsø for afhandlingen "Biblioteksbrug mellem hverdagsliv og institutionel identitet". Afhandlingen består af to hoveddele: Bogen "Gør biblioteket en forskel?" (Danmarks Biblioteksforenings forlag 2000) og den selvstændige afhandling "Folkebiblioteket under forandring – modernitet, felt og diskurs" (Danmarks Biblioteksforenings forlag 2006). Herudover rummer afhandlingen en kortere tekst, der bygger bro mellem de to hoveddele.

Afhandlingen blev indleveret ved Dokumentasjonsvitenskap under det Humanistiske Fakultet, og selve disputeringen blev brugt som markering af Dokumentasjonsvitenskap ved UiTø's 10-års jubilæum. Dokumentasjonsvitenskap er kendt for utraditionelle arbejdsformer, og derfor vil mange sikkert ikke blive overraskede over, at det netop er ved Dokumentasjonsvitenskap, to har disputeret sammen på baggrund af en fælles afhandling. At nogen disputerer sammen forekommer kun sjældent, og så vidt vi ved, er vi de første, der har valgt denne fremgangsmåde ved det Humanistiske Fakultet ved Universitetet i Tromsø.

Når vi overhovedet valgte at disputere i Norge frem for i Danmark, hvilket umiddelbart ville have været det mest naturlige, skyldtes det først og fremmest to forhold: For det første er vi del af det nordiske miljø for folkebiblioteksforskning, som har udviklet sig gennem det seneste årti, og som ikke mindst Niels Winfeld Lund, der er professor ved dokumentasjonsvitenskap, har været en central dynamo for. Derfor var det oplagt for os at rette blikket mod Nordnorge, ligesom det var oplagt, at Niels Winfeld Lund skulle være vores vejleder. For det andet – og det var ikke mindst vigtigt – ville vi ved at søge til Norge få mulighed for at udarbejde vores afhandling i fællesskab og herefter disputere sammen på baggrund af det fælles arbejde. Denne mulighed eksisterer desværre ikke i Danmark. Således måtte også de to danske arbejdsmarkedsforskere Jesper Due og Jørgen Steen Madsen søge udenfor Danmarks grænser, da de på baggrund af mange års tæt sam-

arbejde i sin tid valgte at skrive afhandling sammen. Afhandlingen blev indleveret ved Lunds Universitet, hvorfra de begge modtog fil.dr.-graden i 1991. Dette eksempel er det eneste fortilfælde, som vi personligt har kendskab til, men hverken i Norge eller i Sverige synes modellen at være udbredt.

Da muligheden for at samarbejde om en afhandling på dr.-niveau eksisterer i Norge og Sverige, men som beskrevet kun sjældent anvendes, er vi blevet bedt om at beskrive vores erfaringer med denne særlige arbejdsform. I det følgende vil vi derfor komme med en række betragtninger om de forskellige fordele, der efter vores mening knytter sig til det at være to om en afhandling. Samtidigt vil vi også berøre nogle af de betingelser, der skal være til stede i forbindelse med et sådant samarbejde. Vores betragtninger vil forblive på et konkret og praktisk niveau, da det især er på dette niveau, at andre eventuelt vil kunne have glæde af vores erfaringer. Da vi under hele processen har været fysisk placeret på Danmarks Biblioteksskole i København og ikke på UiTø, er vores erfaringer med de særlige arbejdsformer, der karakteriserer Dokumentasjonsvitenskap desværre ikke store nok til, at vi kan tillade os at inddrage disse, og således vil vi i det følgende udelukkende forholde til det at arbejde to sammen om en dr.-afhandling. Flere betragtninger kunne i realiteten lige så vel gælde for alle mulige andre produkter, der er resultat af samarbejde og fælles anstrengelser, og læseren må derfor have os undskyldt, hvis nogle af vores betragtninger vedrørende samarbejdsmodellen nærmer sig "common sense".

Fordele ved at være to

At skrive en afhandling er, ikke mindst for humanister, pr. tradition en ensom proces. Det betyder, som mange givetvis har oplevet på egen krop og sjæl, at risikoen for at fortabe sig i uoverskuelige mængder af stof, for at falde i "sorte huller" eller for at lade sig dominere af urimelige eller umulige vejledere, er ganske udbredt. De stærke overlever og afleverer (næsten) til tiden, mens de svage går til. De sidste håber måske en gang at kunne aflevere eller også opgiver de håbet helt, og vælger i stedet at leve med nederlaget. Under alle omstændigheder kan processen trække ud i det uendelige. Derfor bør man, efter vores opfattelse, være mere opmærksom på muligheden for at udarbejde en afhandling i fællesskab, end det er tilfældet i dag. Flere samarbejdsprojekter ville sandsynligvis kunne lette arbejdsprocessen for mange,

således at flere ville kunne aflevere inden for den normerede tid, ligesom flere ville kunne gennemføre overhovedet. I det følgende vil vi beskrive fire væsentlige fordele ved at samarbejde om en afhandling:

For det første betyder et samarbejde, at arbejdsprocessen kan effektiviseres betragteligt. Man skal ikke skrive hele afhandlingen alene, men kan som to hver især skrive på forskellige kapitler, og hermed bliver arbejdet med afhandlingen, trods kravet om et relativt større arbejde, væsentligt mere overskueligt. Det store overblik, som det kræver at skrive en videnskabelig afhandling, er man samtidigt ikke alene med, og således kan man tillade sig at rette et mere koncentreret fokus mod enkelte delelementer.

For det andet kan man sparre med sin partner. Fordelen ved altid at have en at diskutere med kan ikke overvurderes. Konstruktive tanker bliver udviklet sammen, mens mindre konstruktive bliver forladt gennem den dialog, der hele tiden omgærer projektet. Samtidigt har man gennem samarbejdet mulighed for at supplere hinanden, og herigenem udnytte hinandens respektive faglige styrker. I realiteten fungerer man jo som hinandens opponenter. Det betyder konkret, at man kan afprøve sine ideer indenfor "trygge rammer", og herefter optræde med større sikkerhed i de forskellige offentlige fora, som man som doktorand naturligt vil indgå i. Det være sig undervisning, kollegiale sammenhænge eller internationale konferencer. Endelig står man heller ikke alene overfor sin vejleder, men kan hele tiden diskutere rimeligheden i vejlederens forslag, krav og forventninger.

For det tredje er det disciplinerende at samarbejde. Enhver form for samarbejde indbefatter en vis grad af social kontrol. Hvis samarbejdet skal være en succes, er man tvunget til yde sit bedste og herunder ikke mindst overholde de forskellige deadlines, som man indbyrdes har aftalt. I modsætning til vejlederen, som man som oftest kan holde hen med løfter om snarlige dispositioner og tekstuddrag, vil samarbejdspartneren efter ganske kort tid miste tålmodigheden, hvis man fremtræder uforberedt og uproduktiv. Til gengæld rummer samarbejdsmodellen mulighed for, at den ene eller den anden i visse periode kan tillade sig at være mindre aktiv, således at sygdom, kærestesorger eller andre af de uforudsete omstændigheder, der som oftest vil indtræffe i løbet af en doktorand-perioden, ikke for alvor bremser eller måske ligefrem blokerer arbejdsprocessen.

Sidst men ikke mindst er det væsentlig sjovere at være to om processen frem for at være alene. Selv den mest dedikerede ph.d.-studerende vil i reglen opleve kortere eller længere perioder præget af ensomhed, kedsomhed eller ligefrem håbløshed. Er man to, undgår man i sagens natur ensomheden, ligesom kedsomheden bliver begrænset, da man i langt højere grad kan forene det seriøse med det fornøjelige. Det er alt andet lige sjovere at skrive sammen, tage kurser sammen, holde foredrag sammen osv. Vejlederes eventuelle særheder eller kursers eventuelle manglende substans kan man tillade sig at tage lettere på, eller måske ligefrem sammen more sig over, frem for at henfalde til tungsind på grund af skuffede forventninger eller manglende input fra omverden.

Alt i alt er der altså en række fordele ved at skrive afhandling sammen, men der naturligvis også en række betingelser, der skal være opfyldt for, at samarbejdet kan fungerer optimalt. Disse betingelser vil vi berøre i det følgende.

Det konkrete samarbejde

Når man i sit karriereforløb er nået til at skulle skrive en afhandling på dr.-niveau, har man i sagens natur befundet sig i den akademiske verden gennem en længere årrække og her har man gennemgået en særlig socialisering. Inden for den akademiske verden bliver der stillet store krav om individuelle præstationer. Samtidig skal man etablere en faglig profil, og det sker som oftest gennem at afgrænse sig fra andre, ved at forsvare sin egen videnskabelige position og ved i det hele taget at markere sig selvstændigt. Det er forhold, som den akademiske verden traditionelt stimulerer, men som ikke er det mest heldige udgangspunkt for et samarbejdsprojekt, og måske også en væsentlig faktor for at samarbejder på dr.-niveau er så relativt sjældne. Spørgsmålet er nu, hvilke betingelser, der skal være opfyldt for at kunne skrive en videnskabelig afhandling i samarbejde?

Først og fremmest er det vigtigt, at man overhovedet kan arbejde sammen. Hvis projektet skal lykkes skal faglig identitet, personlig kemi, temperament og humor – ligesom i andre parforhold – gerne stemme overens med partnerens. Hvis man vælger at samarbejde, må man samtidigt lægge den individuelle tankegang på hylden. I denne sammenhæng er det en absolut nødvendighed for et godt resultat, at man kan tåle, at ens arbejde bliver kritiseret af samarbejdspartneren –

også selv om kritikken måtte være hård. Det er kun gennem den hårde, men konstruktive kritik, at det endelige resultat bliver godt. Det kan ikke nytte, hvis man bliver alt for forelske i egne ideer eller egen tekst. Alt skal i udgangspunktet kunne forandres, så længe det er til det bedre. Det er vigtigt med en grundig dialog om hvert eneste forslag til færdig tekst, og det er vigtigt, at man er pragmatisk. Mener man alene at være i besiddelse af de vises sten, eller ønsker man alene at sole sig i berømmelsens lys, holder modellen ikke.

Det er nok en ubetinget fordel, hvis man har arbejdet sammen tidligere eller i den mindste kender hinanden godt, før man kaster sig ud i at skrive en afhandling sammen. I denne forbindelse skal det retfærdigvis nævnes, at vi selv, allerede inden vi gik i gang med vores afhandling, havde samarbejdet gennem flere år og kendte hinanden på godt og ondt. Gennem tidligere fælles arbejder havde vi udviklet en ganske effektiv samarbejdsform, som vi kunne overføre til arbejdet med afhandlingen, og som vi kort vil beskrive.

Efter at tema og overordnet problemstilling for afhandlingen var blevet besluttet, gennemførte vi en grundlæggende brainstorm i relation til indholdet. På denne baggrund udarbejdede vi sammen en disposition for afhandlingen. Det er ofte i denne proces af bølgerne går højest, da afgrænsningen af projektet her for alvor træder i karakter. Herefter uddelegerede vi først indsamlingen af empiri og herefter de enkelte kapitler, således at vi, på grundlag af en fælles diskussion om indhold og disponering, kunne skrive på hver vores del – dog hele tiden med en løbende dialog om indholdet. Som oftest arbejder vi således, at den ene skriver af karsken bælg, til han ikke har mere på hjerte. Herefter "overtager" den anden teksten for at gennemskrive, tilrette og supplere. Herved undgås en hver form for skriveblokering, men samtidig skal man kunne tåle at se sin egen tekst suppleret, forandret eller måske ligefrem slettet. En fordel ved denne arbejdsform er i øvrigt også, at det endelige resultat kommer til at fremstå homogent, således at det ikke kan identificeres, hvem der i udgangspunktet har skrevet hvad, hvilket igen betyder, at både tekstens læseværdighed og den fælles ansvarlighed for teksten øges.

Naturligvis gennemgår vi begge teksten adskillige gange, således at den løbende forbedres, men det forhold at man er to, bør på ingen måde fraholde en fra at inddrage sine øvrige kolleger i arbejdsprocessen. Skønt fire øjne ser bedre end to, har vi haft stor fordel af at ind-

drage vores kolleger i videst muligt omfang, og lade dem gennemlæse og kommentere vores tekster, hvilket naturligvis også har forpligtet os til det samme i forhold til deres respektive arbejder. Dette er ikke kun en fordel i forbindelse med de konkrete tekster, men bidrager også til i det hele taget at understøtte samarbejdet og det faglige miljø på vores institut. Det er i denne forbindelse vores påstand, at samarbejdsprojekter i højere grad lægger op til at inddrage kolleger, end det er tilfældet med individuelle projekter. Dette skyldes, at samarbejdsprojekter i sig selv genererer en livlighed og udadvendthed, der i reglen ikke eksisterer i forbindelse med individuelle projekter, og som den traditionelle afhandlingsform da heller ikke på nogen måde lægger op til.

Ved forsvaret af vores afhandling valgte vores to opponenter, på baggrund af det tætte samarbejde, der karakteriserede afhandlingen, at betragte os som en enhed. Det betød, at vi, efter at have gennemført hver vores individuelle prøveforelæsninger, sammen kunne forsvare afhandling og således være fælles om at besvare opponenternes spørgsmål. Igen et forhold, der bidrog til at gøre processen mere tryk og som samtidig også gjorde, at forsvaret i højere grad fik karakter af en interessant faglig diskussion frem for en overhøring.

En sidste anbefaling

Selvom den akademiske praksis og den traditionelle videnskabelige afhandlingsform måske ikke ligefrem lægger op til samarbejde, er der i realiteten heller ikke noget, der forhindrer det. Selvfølgelig er der, ikke mindst blandt humanister, mange solister, hvis arbejdsform ikke umiddelbart egner sig til teamwork, eller hvis ambitioner måske ikke lader sig honorere gennem et sådant. For disse vil et samarbejde om en fælles afhandling ikke være attraktivt. Men for de mange, der kan nikke genkende til nogle af de forhold, som vi beskrev i indledningen, vil vi ikke vige tilbage for at anbefale modellen. Problemer i forhold til ensomhed i arbejdsprocessen, usikkerhed overfor omverdenens krav og konstante skred i tidsplanen vil, gennem et samarbejde, sandsynligvis kunne minimeres. Hvor banalt det end måtte lyde, forholder det sig faktisk lidt som med en opvask – det er mere en dobbelt så effektivt, hvis man er to! Vi er således ikke i tvivl om, at flere samarbejdsprojekter vil kunne afkorte forløbet for mange, og samtidigt også bidrage til at få flere ”gennem systemet”.

Endelig vil flere samarbejdsprojekter vil kunne styrke både det sociale og det faglige miljø på de forskellige institutioner. Som oftest er det sociale miljø nærmest ikke eksisterende og man bliver, ikke mindst som nyankommen stipendiat kun mødt af lukkede døre og nedslåede blikke. Dette fører let til en social og faglig isolering, som nok så mange konferenser og kurser ikke kan kompensere for. Flere samarbejdsprojekter vil, gennem den dialog og den livlighed som de genererer, givetvis styrke det sociale miljø på institutionen, hvilket igen vil betyde, at det faglige miljø til alles fordel også vil blomstre.